

АНОТАЦІЯ

***Поберецька В. В.* Підготовка майбутніх учителів початкових класів у педагогічних коледжах до інтегрованого навчання учнів.** – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки. – Інститут вищої освіти НАПН України, Київ, 2021.

Дисертація присвячена дослідженню проблеми підготовки майбутніх учителів початкових класів у педагогічних коледжах до інтегрованого навчання учнів.

Аналіз вітчизняних і зарубіжних наукових публікацій, документів вітчизняної та європейської систем освіти показав, що актуальність проведеного дослідження зумовлена необхідністю врахування тенденцій, які стосуються як розвитку початкової освіти в країнах ЄС та розвитку професійної підготовки вчителів початкових класів у Європейському просторі вищої освіти, так і потребою у модернізації вітчизняної системи початкової освіти та необхідністю підготовки майбутніх вчителів, здатних її забезпечити.

З'ясовано, що розвиток початкової освіти в країнах ЄС характеризується інтеграцією в сучасних стандартах змісту навчальних предметів шляхом їх об'єднання в модулі, інтегровані блоки, широкі освітні галузі; професійна підготовка майбутніх вчителів початкових класів у Європейському просторі вищої освіти спрямована на посилення інтеграції теоретичних дисциплін, підвищення уваги до методичної підготовки та педагогічної практики. В країнах ЄС спостерігається тенденція переходу в підготовці вчителів початкової освіти від рівня бакалавра до рівня магістра.

Необхідність імплементації у вітчизняній системі освіти Закону України «Про освіту», Концепції «Нова українська школа», Державного стандарту початкової освіти, реалізації Концепції педагогічної освіти потребує при підготовці майбутніх учителів початкових класів, зокрема, у педагогічних

коледжах, акцентування уваги на формуванні готовності студентів до інтегрованого навчання учнів.

Аналіз ключових понять досліджуваної проблеми дав змогу розглядати підготовку учителів початкових класів до інтегрованого навчання учнів як систематичну і цілеспрямовану діяльність всіх суб'єктів освітнього процесу, яка передбачає опанування теоретичними і методичними знаннями, необхідними для здійснення інтегрованого навчання учнів, формування у студентів мотивації та розуміння важливості інтегрованого навчання, здатності конструювати та проводити інтегровані заняття для учнів початкових класів. Готовність майбутніх учителів початкових класів до інтегрованого навчання учнів є якістю особистості, що поєднує мотивацію до професії, засвоєння теоретичних основ і методичних особливостей здійснення інтегрованого навчання, здатність до впровадження його різних форм для розвитку в учнів цілісного уявлення про світ.

Визначено компоненти готовності майбутніх учителів початкових класів до інтегрованого навчання учнів, а саме: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний.

Грунтуючись на результатах здійсненого аналізу вітчизняних і зарубіжних наукових публікацій виокремлено підходи (системний, аксіологічний, компетентнісний, інтегрований) та принципи (суб'єкт-суб'єктної взаємодії, цілеспрямованості та системності, єдності теорії і практики, безперервності) підготовки майбутніх учителів у педагогічних коледжах до інтегрованого навчання учнів.

На основі аналізу Національної рамки кваліфікацій, стандарту вищої освіти за спеціальністю 013 Початкова освіта галузі знань 01 Освіта/Педагогіка для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, а також вимог, закладених у Професійному стандарті за професією «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)», розроблено критерії (мотиваційний, когнітивний,

діяльнісно-рефлексивний), які дозволяють виявити рівень готовності майбутніх учителів початкових класів до інтегрованого навчання учнів, та їх показники. Охарактеризовано чотири рівні готовності майбутніх учителів початкових класів до інтегрованого навчання учнів: творчий (високий), творчо-репродуктивний (достатній), репродуктивно-творчий (середній), репродуктивний (низький).

Дослідження передбачало проведення констатувального та формувального етапів педагогічного експерименту. Під час проведення констатувального етапу визначено стан готовності майбутніх учителів початкових класів до інтегрованого навчання учнів. Застосування комплексу діагностичних методик (анкетування, тестування, спостереження, контрольні роботи, аналіз конспектів) дозволило встановити переважання репродуктивно-творчого (середнього) та репродуктивного (низького) рівнів готовності майбутніх учителів початкових класів до інтегрованого навчання учнів.

Під час формувального етапу експерименту визначено та обґрунтовано комплекс педагогічних умов (формування мотивації майбутніх учителів початкових класів до здійснення інтегрованого навчання учнів; оновлення програмних результатів навчання та змісту підготовки майбутніх учителів початкових класів; забезпечення поетапного засвоєння майбутніми вчителями початкових класів теоретичних та методичних особливостей інтегрованого навчання; використання потенціалу навчальної та виробничої практики для набуття досвіду проведення інтегрованих занять) та розроблено модель підготовки майбутніх учителів початкових класів у педагогічних коледжах до інтегрованого навчання учнів, яка містить наступні блоки: методологічно-цільовий (соціальне замовлення, мета, завдання, підходи, суб'єкти освітнього процесу (студенти, викладацький склад, вчителі початкових класів) та етапи реалізації моделі), змістово-процесуальний (зміст та завдання підготовки, педагогічні умови, форми і методи її забезпечення в педагогічних коледжах) та результативний (критерії, рівні готовності, результат).

Для підвищення рівнів готовності майбутніх учителів початкових класів до інтегрованого навчання учнів в освітніх програмах, за якими навчалися студенти експериментальних груп, здійснено оновлення програмних результатів навчання та змісту навчання з урахуванням особливостей інтегрованого навчання учнів; з метою розкриття теоретичних і методичних засад інтегрованого навчання за розробленою авторською програмою проведено семінар для викладачів педагогічних коледжів; під час підготовки майбутніх учителів застосовувалися як традиційні, так інноваційні методи навчання (словесні, активні, репродуктивні, проблемно-пошукові, контролю і самоконтролю, case-study, e-learning, перевернуте навчання, проблемні ситуації).

Студенти експериментальної групи залучалися до розроблення конспектів інтегрованих занять та проведення інтегрованих уроків для учнів початкових класів під час педагогічної практики. Викладання навчальних дисциплін доповнено аналізом відеозаписів інтегрованих уроків в початкових класах, проведених учителями та студентами-практикантами.

Практичне значення отриманих результатів полягає в: доповненні змісту дисциплін «Педагогіка», «Психологія», «Педагогічні технології в початковій школі», «Методика навчання освітньої галузі «Математика»», «Методика навчання освітньої галузі «Мистецтво»», «Методика навчання освітньої галузі «Природознавство»», «Методика навчання освітньої галузі «Суспільствознавство»» темами щодо особливостей реалізації інтегрованого навчання; оновлені завдань педагогічної практики та тематики курсових робіт студентів; розробленні методичних рекомендацій щодо впровадження моделі та реалізації педагогічних умов підготовки майбутніх учителів початкових класів до інтегрованого навчання учнів, програми семінару для викладачів «Підготовка студентів до реалізації інтегрованого змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти», програми діяльності студентського навчально-наукового об'єднання «Інтеграція в педагогічній теорії і практиці»;

розробленні методики діагностування рівнів готовності майбутніх учителів початкових класів до інтегрованого навчання учнів.

Проведене дослідження не забезпечує вичерпний розгляд усіх аспектів означеної проблеми. Подальші наукові пошуки можуть бути спрямовані на створення цілісної концепції переходу при підготовці майбутніх учителів початкових класів до інтегрованого навчання учнів від бакалаврського до магістерського рівня.

Ключові слова: інтеграція, інтегроване навчання, майбутні вчителі початкових класів, готовність до інтегрованого навчання, модель підготовки майбутніх учителів початкових класів у педагогічних коледжах до інтегрованого навчання учнів.

ABSTRACT

Poberetska V. V. Preparation of future primary school teachers at pedagogical colleges for integrated student learning. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the specialty 011 Educational, pedagogical sciences. – Institute of Higher Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv, 2021.

The dissertation is devoted to the research of the problem of preparation of future primary school teachers at pedagogical colleges for integrated teaching of students.

Analysis of domestic and foreign scientific publications, documents of domestic and European educational systems showed that the relevance of the study is due to the need to take into account trends related to the development of primary education in the EU and the development of professional training of primary school teachers in the European Higher Education Area and the need to modernize the domestic primary education system and the need to train future teachers who can provide it.

It was found that the development of primary education in the EU is characterized by the integration in modern standards of the content of subjects by

combining them into modules, integrated blocks, broad educational areas; professional training of future primary school teachers in the European Higher Education Area is aimed at strengthening the integration of theoretical disciplines, increasing attention to methodological training and pedagogical practice. In the EU, there is a trend in the transition in the training of primary school teachers from bachelor's to master's level.

The need of implement in the domestic educational system the Law of Ukraine "On Education", the Concept "New Ukrainian School", the State Standard of Primary Education, the implementation of the Concept of pedagogical education requires training of future primary school teachers, in particular, at pedagogical colleges the emphasis on the formation of students' readiness for integrated student learning.

The analysis of key concepts of the researched problem allowed to consider preparation of primary school teachers for integrated teaching of pupils as systematic and purposeful activity of all subjects of educational process which foretells mastering of theoretical and methodical knowledge necessary for realization of integrated teaching of pupils, formation the students` positive motivation and understanding the importance of integrated learning, ability to design and give integrated lessons for primary school students. Readiness of future primary school teachers for integrated learning is an individual quality that combines motivation for the profession, learning the theoretical foundations and methodological features of integrated learning, the ability to implement its various forms to develop students' holistic worldview. The components of readiness of future primary school teachers for integrated learning of students are determined, namely: motivational, cognitive, activity, reflective.

Based on the results of the analysis of domestic and foreign scientific publications, the approaches (systemic, axiological, competence, integrated) and principles (subject-subject interaction, purposefulness and systematization, unity of theory and practice, continuity) of teacher training in future teachers are singled out to integrated student learning.

Based on the analysis of the National Qualification Framework, the standard of higher education in specialty 013 Primary education in the field of knowledge 01 Education / Pedagogy for the first (bachelor's) level of higher education, as well as the requirements of the Professional Standard for the profession "Primary school teacher" general secondary education ", " General secondary education teacher ", " Primary education teacher (with a diploma of a junior specialist) ", criteria (motivational, cognitive, activity-reflexive) have been developed to identify the level of readiness of future primary school teachers for integrated learning students, and their indexes. Four levels of readiness of future primary school teachers for integrated learning of students are characterized: creative (high), creative-reproductive (sufficient), reproductive-creative (medium), reproductive (low).

The study involved the ascertaining and formative stages of the pedagogical experiment. During the ascertainment stage, the state of readiness of future primary school teachers for integrated student learning was determined. The use of a set of diagnostic methods (questionnaires, testing, observation, tests, analysis of abstracts) allowed to establish the predominance of reproductive-creative (middle) and reproductive (low) levels of readiness of future primary school teachers for integrated student learning.

During the formative stage of the experiment, a set of pedagogical conditions was identified and substantiated (formation of positive motivation of future primary school teachers to implement integrated student learning; updating program learning outcomes and training content of future primary school teachers; ensuring gradual mastering of theoretical and methodological features of integrated learning, using the potential of educational and industrial practice to gain experience in integrated classes) and developed a model of training future primary school teachers at pedagogical colleges for integrated student learning, which contains the following blocks: methodological and purpose-oriented (social order, purpose, tasks , approaches, subjects of the educational process (students, teaching staff, primary school teachers) and stages of implementation of the model), content-procedural (content and objectives of training, pedagogical conditions, forms and methods of

its ensuring at pedagogical colleges) and effective (criteria, levels of readiness, result).

To increase the levels of readiness of future primary school teachers for integrated learning of students in educational programs, which were studied by students of experimental groups, the program results were updated and the content of education taking into account the features of integrated learning; in order to reveal the theoretical and methodological foundations of integrated learning according to the developed author's program, a seminar was held for teachers of pedagogical colleges; during the training of future teachers, both traditional and innovative teaching methods were used (verbal, active, reproductive, problem-searching, control and self-control, case-study, e-learning, inverted learning, problem situations).

Students of the experimental group were involved in the development of notes for integrated classes and giving integrated lessons for primary school students during pedagogical practice. The teaching of academic disciplines is supplemented by the analysis of videos of integrated lessons at primary school, given by teachers and students-interns.

The practical significance of the results is: supplementing the content of disciplines "Pedagogy", "Psychology", "Pedagogical technologies at primary school", "Methods of teaching the educational field" Mathematics "", "Methods of teaching the educational field" Art "" , "Methods of teaching the educational field" Science "", "Methods of teaching the educational field" Social Sciences "" topics on the features of the implementation of integrated learning; updated tasks of pedagogical practice and topics of students' undergraduated theses; development of methodical recommendations on introduction of a model and realization of pedagogical conditions of preparation of future teachers of primary classes for integrated training of pupils, the program of a seminar for teachers "Preparation of students for realization of the integrated content of educational branches of the State "Preparation of students for the implementation of the integrated content of educational areas of the State Standard of Primary Education", the program of the

student educational and scientific association "Integration in pedagogical theory and practice"; developing methods for diagnosing the levels of readiness of future primary school teachers for integrated student learning. standard of primary education",

The study does not provide a comprehensive consideration of all aspects of this problem. Further research can be aimed at creating a holistic concept of transition in preparing future primary school teachers for integrated learning of students from bachelor's to master's level.

Keywords: integration, integrated learning, future primary school teachers, readiness for integrated learning, model of preparation of future primary school teachers at pedagogical colleges for integrated teaching of students.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЙ

Наукові праці, у яких опубліковано основні наукові результати дисертації

1. Поберецька В. В. Впровадження інтегрованого навчання в початковій освіті: закордонний досвід. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. 2020. Вип. 3. С. 117–125.

2. Драч І.І., Поберецька В. В. Наукове обґрунтування моделі підготовки майбутніх учителів початкових класів у педагогічних коледжах до інтегрованого навчання учнів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Запоріжжя, 2021. № 74., Т.2. С. 165–170.

3. Поберецька В. В. Організація і методика проведення дослідно-експериментальної роботи з підготовки майбутніх учителів початкових класів у педагогічних коледжах до інтегрованого навчання учнів. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. Ужгород. 2021. № 1 (48), С. 325–328.

4. Поберецька В. В. Впровадження в педагогічних коледжах педагогічних умов та моделі підготовки майбутніх учителів початкових класів до інтегрованого навчання учнів. *Педагогічні науки: теорія, історія,*

інноваційні технології: наук. журнал. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. № 4 (108). С. 190–201.

5. Poberetska V. V. The pedagogical conditions of primary education teacher training in pedagogical colleges for integrated learning. *Modern Science – Moderní věda. Praha*, 2021. № 5. P. 71–77.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

6. Поберецька В. В. Інтегроване навчання учнів у початковій школі як наукова проблема. *Інновації в освіті і педагогічна майстерність учителя-словесника*: матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф., 24–25 жовтня 2019. Суми: Видавництво СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2019. Вип. 3. С. 103–115.

7. Поберецька В. В. Оцінювання готовності майбутніх учителів початкових класів до інтегрованого навчання учнів. *Вітчизняна наука на зламі epoch: проблеми та перспективи розвитку*: матеріали Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф., 18 верес. 2020. Переяслав, 2020. С. 26–29.

8. Поберецька В. В. Теоретичні основи проблеми інтегрованого навчання учнів у початковій школі. *Модернізація освітнього середовища: проблеми та перспективи*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 08–09 жовт. 2020. Умань, 2020. С. 146–150.

9. Поберецька В. В. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкових класів у педагогічних коледжах до інтегрованого навчання учнів. *Science and Society: The 9th International scientific and practical conference October 1-2, 2020. Forum Publishers, Copenhagen, Denmark. 2020. P. 59–64.*

10. Драч І. І., Поберецька В. В. Модель підготовки майбутніх учителів початкових класів у педагогічних коледжах до інтегрованого навчання учнів. *Педагогіка і психологія в сучасному світі: мистецтво навчати та навчатися*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 26–27 лют. 2021. Влоцлавек, Республіка Польща, 2021. С. 42–46.

11. Поберецька В. В. Результати впровадження в педагогічних коледжах педагогічних умов та моделі підготовки майбутніх учителів початкових класів до інтегрованого навчання учнів. *Освіта та наука у мінливому світі: проблеми*

та перспективи розвитку: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., 26–27 берез. 2021. Дніпро, 2021. С. 177–179.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

12. Поберецькая В. В. Методика навчання літературного читання: навчальний посібник. Вінниця, ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 192 с.

13. Поберецькая В. В. Дослідження ефективності впровадження в педагогічних коледжах педагогічних умов та моделі підготовки майбутніх учителів початкових класів до інтегрованого навчання учнів. *Український психолого-педагогічний науковий збірник*. Львів, 2021. № 22. С. 66–72.